

УДК: 328.18:351

© Ірина Бутирська¹

СУЧАСНІ ПОЛІТИКО-КОМУНІКАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В ПОЛІТИЧНОМУ УПРАВЛІННІ

196

Стаття присвячена аналізу політичної комунікації як особливого виду політичних відносин, через яку домінуючі в політиці суб'єкти регулюють вироблення і поширення суспільно-політичних ідей. У сучасному світі політична комунікація виступає невід'ємним елементом політичного управління, від її якості залежить успішність функціонування всієї політичної системи суспільства. Автор вважає, що сучасне політичне управління має комунікативну природу, тому політична комунікація відіграє провідну роль в інформаційному суспільстві. Це, в свою чергу, веде до зміни класичної моделі політичного управління, заснованої на примусі і праві легітимного насильства комунікаційною моделлю політичного управління.

При цьому інформаційно-комунікаційні технології та розвиток нових засобів комунікації безпосередньо змінюють систему взаємин між державою і суспільством, зокрема і в політичній сфері, що вже нині впливає на ефективність політичного управління суспільством через традиційні інструменти, ставлячи перед державами і політичними інститутами проблему вироблення нових підходів до політичної комунікації з масами. Недооцінка ж наслідків впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій в повсякденне життя може стати потужним фактором дестабілізації політичної системи, пов'язаної з різким падінням ефективності класичних масових моделей політичного управління.

Ключові слова: політична комунікація, політичні відносини, політичне управління, політична система суспільства.

¹ Доктор політичних наук, доцент кафедри менеджменту і туризму Чернівецького торговельно-економічного інституту КНТЕУ, Україна, E-mail: Iri-na.val13@gmail.com

Contemporary political and communication processes in political governance

The article is devoted to the analysis of political communication as a special kind of political relations; through which subjects dominate in politics regulate the production and distribution of socio-political ideas. In the modern world, political communication serves as an integral element of political governance, the success of the functioning of the entire political system of society depends on its quality. The author believes that modern political governance has a communicative nature, so political communication plays a leading role in the information society. This, in turn, leads to a change in the classical model of political governance, based on the coercion and legitimate legitimacy of violence by the communicative model of political governance.

At the same time, information and communication technologies and the development of new means of communication directly change the system of relations between the state and society, including in the political sphere, which already influences the effectiveness of political management of society through traditional instruments, posing to the states and political institutions the problem of developing new approaches to political communication with the masses. The underestimation of the consequences of the introduction of modern information and communication technologies in everyday life can become a powerful factor in destabilizing the political system, associated with a sharp drop in the effectiveness of classical mass models of political governance.

197

Keywords: *political communication, political relations, political management, political system of society.*

Вступ. Політичний процес в сучасній Україні – це модернізація, реформи, перехід до європейських стандартів, що актуалізує політико-комунікаційні процеси в політичному управлінні, спрямованому на потреби й інтереси громадян, дотримання загальноєвропейських принципів демократії, верховенства права і прав людини. В умовах реформ складова управлінської культури, забезпечення продуктивної взаємодії й синергії між усіма зацікавленими учасниками в процесі політичного управління набуває визначального значення для успіху в діях органів влади, органів місцевого самоврядування і функціонування Української держави в цілому.

Сучасний політичний процес представляє собою складну, багатоаспектну і різновекторну взаємодію акторів всіх рівнів. Політична

комунікація, в свою чергу, виступає як специфічний вид політичних відносин, за допомогою якого домінуючі в політиці суб'єкти регулюють виробництво і поширення суспільно-політичних ідей. Нині політична комунікація формує політичний світ, що функціонує за своїми законами. Різним аспектам політичного управління присвячено широкий спектр досліджень з політологічної та управлінської проблематики. Ці проблеми є ключовими при розумінні складних питань функціонування політичної системи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Чимало науковців у сфері політичної комунікації і політичного управління розглядають комунікацію як основний чинник, що впливає на конфігурацію і структуру сучасних політичних відносин. Таке значення політичної комунікації визнавав ще Т. Гоббс [Гоббс Т., 1991]. Вплив комунікації на суспільно-політичний розвиток держави одним з перших проаналізував засновник Торонтської школи комуникативістики Х. Інніс, у працях з теорії комунікації «Імперія і комунікація» [Innis H., 1950] та «Зрушення комунікації» [Innis H., 2008]. Він вважав, що засоби масової комунікації (ЗМК) визначають тип суспільного устрою і створюють певні соціально-політичні ефекти. При цьому, на думку вченого, той, хто знаходиться при владі, контролює і ЗМК. Отже, за типом ЗМК можна робити висновки про політику держави.

Питання комунікації досліджував і Ю. Хабермас, вказуючи, що для ефективного і стабільного існування сучасної демократії вкрай важливим елементом є сфера публічної політики, яка включає в себе ЗМІ [Habermas J., 1989]. Він визначав публічну сферу як феномен, де відбувається комунікація – обмін інформацією, думками. При цьому ЗМК відіграють провідну і системоутворюючу роль у функціонуванні сучасних західних демократій, у межах яких повинна забезпечуватися вільна від примусу комунікація.

Р. Дейберт у книзі «Пергамент, друк і гіпермедіа: комунікації в процесі трансформації світового порядку» наголосив, що «оскільки комунікації є життєво важливою частиною людського існування, то будь-які зміни в способах комунікації мають суттєві наслідки для поділу влади в суспільстві, для зміни індивідуальної і соціальної свідомості, а також для перегляду громадських цінностей» [Deibert R. J., 1997]. Вчений зокрема наголошував, що у межах політичного управління кінцеві цілі можуть бути досягнуті шляхом зміни способів і форм комунікації.

М. Кастельс, аналізуючи зміни в традиційному громадському укладі, виділяв сучасні інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) як один з найбільш значущих чинників у створенні нового суспільного укладу. Аналізуючи роль і значення ЗМК в аспекті політичного управління, він писав, що «здійснення влади відбувається найперше на основі виробництва і поширення культурних кодів та інформації. Контроль мереж комунікації стає тим важелем, за допомогою якого інтереси і цінності перетворюються в керівні принципи людської поведінки» [Кастельс М., 2004].

Натомість Дж. Несбітт і П. Ебурдін вважали, що сучасні ІКТ істотним чином підтримують і розвивають демократичні процеси навіть в умовах авторитарних систем і що «в умовах, коли комп'ютер розширив могутність особистості, громадяни можуть більш ефективно стежити за діями своїх урядів, ніж уряди можуть стежити за діями громадян... Комп'ютери, супутниковий телефонний зв'язок, телефакси наділяють людину владою, а не пригнічують її, як цього боялися раніше» [Несбітт Дж., Ебурдін П., 1992].

Науковці вже прогнозують, що сучасне суспільство у міру розвитку ІКТ перейде від представницької демократії до демократії співучасті, в межах якої найважливіші рішення, щодо життя громадян, будуть прийматися в інтерактивному режимі через залучення до обговорення широких верств населення у ході комунікації між собою і з владою з різних питань. Ці питання досліджують В. Бебик [Бебик В., 2005], Ю. Ганжуров [Ганжуров Ю., 2004], В. Гошовська, Л. Пашко, Н. Ларіна [Гошовська В., 2016], Д. Кіслов [Кіслов Д., 2010], Є. Макаренко, М. Ожеван, М. Рижков, Н. Білан [Макаренко Є., 2007], Г. Почепцов [Почепцов Г., 2003] та інші.

Виклад основного матеріалу. Перехід розвинених країн до інформаційних технологій, що ознаменувався масовим впровадженням комп'ютерної техніки в різні сфери життєдіяльності суспільства, сприяв використанню при аналізі соціальних систем механістичних моделей. Кібернетика відзначала схожість моделей поведінки людини з «поведінкою» машини. Вона зумовлена тим, що системи, які самоорганізуються, мають здатність самостійно реагувати на інформацію, змінювати свою поведінку чи розміщення. Якщо зміни ефективні і система досягає мети, то частина її енергії чи внутрішньої напруги зменшується. Ефективність системи залежить від двох змінних: від своєчасної і повної передачі інформації; від механізмів по-

дачі команд, які направляють і контролюють дії [Соловьев А., 2005].

Серед науковців, які розробляли теорії політичної системи слід виділити праці колишнього Президента Міжнародної і Американської асоціацій політичних наук К. Дойча. Вчений у 1950-70-х рр. сформував т.зв. «інформаційно-кібернетичну модель» політичної системи. Теорія К. Дойча, який вперше представив політичну систему як інформаційно-комунікаційну і розглядав її як мережу комунікацій та інформаційних потоків, викликає значний інтерес. Тут доцільно пригадати функціональну аналогію Т. Гоббса, який називав «нервами державного управління» політичні комунікації, що з'єднують верховну владу суверена з виконавчими, судовими й іншими органами. Адже саме цю основоположну ідею використав К. Дойч у праці «Нерви управління: моделі політичної комунікації і контролю», визначивши політичну систему як мережу комунікацій та інформаційних потоків. У межах розробленого інформаційно-кібернетичного підходу, вчений показав політичне життя крізь призму кібернетичного аналізу і комунікативних механізмів; нагадав про те, що і латинське «gubernare» (від якого походить англ. «government»), і грецьке «kubernan» (відповідно – англ. «cybernetics») мають одну смислову основу, пов'язану з «мистецтвом управління», а спочатку з морехідною навігацією – управління кораблем.

200

—

На думку К. Дойча, уряд (як суб'єкт державного управління) мобілізує політичну систему через регуляцію інформаційних потоків і комунікативної взаємодії між системою і середовищем, а також окремими блоками у самій системі. Він вважав, що виробництво й обмін інформацією в політичній системі забезпечують політичне управління, яке ґрунтується на необхідній для прийняття рішень інформації. При цьому сам феномен політики визначається сукупністю питань, пов'язаних з політичним управлінням.

Державні лідери, виходячи з наявної політичної інформації, управляють владними інститутами. Функціонування ж всієї політичної системи залежить від якості і сталості потоку інформації, а самі інститути та механізми влади контролюються інформаційною елітою – дейтократією [Deuttsch K., 1966].

Вчений запропонував розглядати політичну систему як мережу комунікацій та інформаційних потоків. Його модель політичної системи має чотири блоки, кожен з яких пов'язаний з різними фазами руху інформаційно-комунікативних потоків: отримання і відбір ін-

формації; обробка й оцінка інформації; прийняття рішень; здійснення рішень із зворотним зв'язком [Deutsch K., 1969, с. 18]. Політична система приймає інформацію через т.зв. «рецептори» (зовнішньополітичні – інформаційні служби тощо, внутрішньополітичні – центри вивчення громадської думки), забезпечує селекцію, систематизацію і первинний аналіз даних, які надійшли.

На наступній фазі нова інформація обробляється в межах блоку «пам'ять і цінності», порівнюється із старою інформацією і оцінюється через призму цінностей, норм і стереотипів. Згодом органи влади («центр прийняття рішень»), вже маючи остаточне уявлення про те, як цілком сформована під впливом інформації, нова політична ситуація відповідає інтересам і цілям, приймають певне рішення щодо регулювання поточного стану системи.

Насамкінець виконавчі органи в останній фазі реалізують рішення; їх результати у вигляді нової інформації по «зворотному зв'язку» надходять до «рецепторів» і, таким чином, система вступає в новий цикл функціонування.

К. Дойч вивів три закономірності існування системи в процесі управління та координації зусиль суспільства по здійсненню поставлених цілей. Перша полягає в тому, що при досягненні цілі можливість успіху зворотно пропорційна інформаційному навантаженню та затримці реакції системи. По-друге, успішність функціонування системи залежить від величини зростання реакції на зміни, але при досягненні порогової величини змін вона стає зворотною. По-третє, успішна робота системи залежить від спроможності запобігання, від здатності уряду бачити перспективу та вживати необхідних дій у разі виникнення загрози досягненню цілі [Deutsch K., 1969, с. 13].

Важливою є здатність системи розвивати популярні переконання, погляди та навіть міфи, створюючи символи і гасла, маневруючи ними для підтримки і підсилення необхідної легітимності в ім'я ефективного виконання функцій.

Формування ідеї національної спільноти та держави К. Дойч вважав результатом процесу поступової урбанізації та індустріалізації суспільства, що давало більш широкі можливості для комунікації та, на її основі, – для «соціальної мобілізації». Причини дезінтеграції і краху держав вчений вбачав у поступовому ослабленні внутрішньої комунікації соціальних верств і виключення з них нижчих верств. Останні, позбавлені можливості реалізувати свої інтереси й підви-

щувати соціальний статус, зрештою стають тією силою, яка руйнує існуючу систему чи дестабілізує її, робить уразливою перед зовнішніми викликами. Утворення наднаціональних і міждержавних об'єднань – це засіб протидії росту націоналізму в окремих державах, збереження і вдосконалення їх соціальних систем [Deutsch K., 1969, с. 28].

Життєдіяльність політичної системи виражається в процесі виконання нею функцій. Під функцією розуміється будь-яка дія, яка сприяє збереженню та розвитку даного стану, взаємодії з середовищем. Функції різноманітні, непостійні і розвиваються з урахуванням конкретно-історичної ситуації. Вони взаємопов'язані, взаємодоповнюючі, але водночас відносно самостійні.

202
— Суттєвою стороною політико-комунікаційних процесів є передача, переміщення, циркуляція політичної інформації, тих відомостей, якими в процесі конкретної суспільно-практичної діяльності обмінюються (збирають, зберігають, переробляють, поширюють та використовують), «джерела» та «споживачі» – взаємодіючі в суспільстві індивіди, соціальні групи, верстви, класи. Політична інформація – це сукупність знань, повідомлень про явища, факти і події політичної сфери суспільства. З її допомогою передається політичний досвід, координуються зусилля людей, їх політична соціалізація та адаптація, структурується політичне життя [Бебик В., 2005, 217].

Суспільство лише видається статичною сумою соціальних інститутів: реально ж воно з дня на день відроджується чи відтворюється шляхом певних актів комунікативного характеру, що мають місце між його членами [Кастельс М., 2004, 41]. У межах даного підходу проблеми ефективної взаємодії комунікатора і реципієнта переносяться на вивчення різних каналів, засобів і способів передачі інформації, змісту повідомлень, залишаючи процеси сприйняття і певної поведінки індивідів фактично поза увагою.

Змістовний аспект політичної комунікації включає взаємодію суб'єктів політики через обмін інформацією в процесі боротьби за владу чи її здійснення і утримання. Він реалізується шляхом цілеспрямованої передачі і вибіркового прийому інформації, без чого неможливий рух політичного процесу. За допомогою комунікації передається три основних типи політичних повідомлень: технологічні відомості, пов'язані зі встановленням і підтриманням контакту між елементами політичної комунікаційної системи; інформативні

(реальні чи вигадані відомості, що несуть основне смислове навантаження переданих відомостей); спонукальні (викликають бажання чи розуміння в потребі якихось дій відповідно до змісту отриманої інформації) [Макаренко Є., 2007].

Для розгляду політичної комунікації як процесу, базова модель комунікації була вдосконалена через введення принципово важливих для управлінських відносин елементів зворотного зв'язку. Політичні цілі, переслідувані будь-яким політичним суб'єктом, вимагають чіткого підбору системи комунікаційних моделей, що дозволяє учасникам процесу комунікації реалізувати свої завдання. Так, у діалоговій моделі використовується механізм обміну інформацією в реальній комунікаційній мережі [Ганжуров Ю., 2004, 8-10]. Характерна відмінність діалогової моделі в тому, що вона передбачає своєрідну «горизонтальну рівність» учасників інформаційного обміну на противагу «вертикальному» принципу «керівництво – підпорядкування», яка властива моделі мовлення. Безсумнівно, подібна комунікація не включає участі і більшої кількості сторін (як телефонна конференція, дискусія на сайті мережі Інтернет тощо). Однак збільшення кількості учасників і, зокрема поява «ведучого» веде до зближення даної моделі з моделлю мовлення.

203

Консультаційна модель теж співвідноситься з великою кількістю ситуацій, при яких індивід, що знаходиться на периферії комунікаційної лінії, шукає необхідні відомості в центральному інформаційному сховищі (сервер чи інший банк даних, в найпростішому варіанті – робота з книгами, газетами та іншою друкованою продукцією в бібліотеці). Це дозволяє якісно поліпшити модель політичної комунікації. На відміну від моделі мовлення тут місце і час консультації, а також тема повідомлення визначаються не центром, а периферійним користувачем, що володіє максимальною свободою.

Реєстраційна модель руху інформації протилежна консультаційній моделі. У ній центр запитує і отримує інформацію від периферійного джерела. Дана модель застосовується в тому разі, коли індивіду закритий доступ до центрального банку даних, а також при автоматичному записі телефонних повідомлень у всіх системах електронної сигналізації та спостереження. При цьому зосередження інформації в центрі нерідко відбувається поза бажанням індивіда чи без узгодження з ним. Хоча дана схема історично не нова, її можливості значно зросли внаслідок комп'ютеризації та розширення телекомуніка-

ційних мереж. Типовою для реєстраційної моделі є та обставина, що центр має більший контроль над визначенням напряму інформаційного потоку, ніж індивід, що знаходиться на периферії комунікаційної мережі [Гошовська В., 2016].

Намітилася тенденція модернізації моделей політичної комунікації, заснованої на переході від «мовлення» до справді демократичного діалогу між «керуючими» і «керованими» передбачає рівноправний обмін точними, повними, завершеними і перевіряються відомості про політичні явища та процеси, що сполучаються з основними цивілізаційно-культурними цінностями даного суспільства, фундаментальними правами та свободами особистості. Така модель передбачає можливість відкрито висловлювати свою думку, свободу шукати, одержувати і поширювати різного роду інформацію та ідеї, якщо вони не суперечать гуманістичним принципам [Гошовська В., 2016]. Тож без сумніву сучасна теорія політичної комунікації в політичному управлінні повинна розвиватися як наука і мистецтво досягнення гармонії, координації інтересів суспільства, його груп та індивідів шляхом взаєморозуміння, взаємоповаги та інформованості.

204

Висновки. Політичне управління нині має комунікативну природу, в зв'язку з чим політична комунікація починає відігравати провідну роль в інформаційному суспільстві, що веде до зміни класичної моделі політичного управління, заснованої на примусі і праві легітимного насильства комунікаційною моделлю політичного управління. При цьому інформаційно-комунікаційні технології і розвиток нових засобів комунікації безпосередньо змінюють систему взаємин між державою і суспільством, в т.ч. і в політичній сфері, що вже впливає на ефективність політичного управління суспільством шляхом традиційних інструментів, ставлячи перед державами і політичними інститутами проблему вироблення нових підходів до політичної комунікації з масами. Недооцінка ж наслідків впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій в повсякденне життя може стати найпотужнішим фактором дестабілізації політичної системи, пов'язаної з ризиком падінням ефективності класичних масових моделей політичного управління.

Розглядаючи перспективи подальшої розробки проблеми, слід відзначити, що в статті не проаналізовані сучасні «м'які» технології електронної пропаганди в Інтернет-просторі, спрямовані на формування самостійної та незалежної від держави масової Інтернет-куль-

тури, конструювання та еволюція якої становлять значний інтерес в аспекті впливу на формати і характер політичного управління вже в найближчому майбутньому.

Джерела та література:

1. Бебик В. 2005. Інформаційно-комунікаційний менеджмент у глобальному суспільстві: психологія, технології, техніка паблік рилейшнз: монографія. Київ: МАУП, 438 с.

2. Ганжуров Ю. 2004. Політична комунікація. Лоза і корінь діалогової моделі. Віче. № 4 (5). С. 8-10.

3. Гоббс Т. 1991. Левиафан, или Материя, форма и власть государства церковного и гражданского. Сочинения : в 2 т. Т. 2. Москва, 731 с.

4. Кастельс М. 2004. Галактика Интернет. Размышления об Интернете, бизнесе и обществе. Пер. с англ. А. Матвеева. Екатеринбург: У-Фактория, 328 с.

5. Кіслов Д.В. 2010. Політична безпека масових комунікацій: монографія. Київ: «М.П. Леся», 208 с.

205

6. Комунікації в публічному управлінні: аспекти організаційної культури та ділового спілкування 2016 : навч. посіб. / уклад.: Гошовська В. та ін. Київ : К.І.С., 130 с.

7. Макаренко Є.А. 2007. Європейські комунікації: політичні, економічні, правові, безпекові, дипломатичні, суспільні та культурні аспекти: [кол. моногр.] / Є.А. Макаренко, М.А. Ожеван, М.М. Рижков, В.М. Бебик, Н. І. Білан. Київ : Центр вільної преси, 535 с.

8. Нэсбитт Д., Эбурдин П. 1992. Что нас ждет в 90-е годы. Мегатенденции: Год 2000. Десять новых направлений на 90-е годы / Пер. с англ. Москва: Республика, 415с.

9. Почепцов Г.Г. 2003. Теория коммуникации. Москва: Рефл-бук; Київ: Ваклер, 656 с.

10. Соловьев А.И. 2005. Политика и управление: когнитивные основания взаимосвязи. Вестник Московского Университета. Сер. 21. Управление (государство и общество). №3. С. 36- 49.

11. Deibert R.J. 1997. Parchment, Printing, and Hypermedia: Communications in World Order Transformation. N.Y.: Columbia University Press, 334 p.

12. Deutsch K. 1969. Politische Kybernetik: Modelle und Perspektiven. Freiburg: Rombach, 255 s.

13. Deutsch K. 1966. The Nerves of Government: Models of Political Communication and Control. N.Y., 880 p.
14. Habermas J. 1989. The Structure Transformation of the Public Sphere. Cambridge, 305 p.
15. Innis H. 2008. The Bias of Communication. 2nd ed. Toronto: University of Toronto Press, 226 p.
16. Innis H.A. 1950. Empire and Communications. Oxford, Clarendon Press, 219 p.

References:

1. Bebyk V. 2005. Informatsiino-komynikatsiinyi menedzhment u globalnomu suspilstvi: psykholohiia, tehnologii, tehnika pablik rileishynz: monografiia. Kyiv: MAUP, 438 s.
2. Ganzhurov Yu. 2004. Politychna komynikatsiia. Loza i korin dialogovoi modeli. Viche. № 4 (5). S. 8-10.
3. Gobbs T. 1991. Leviafan, ili Materiia, forma i vlast gosudarstva tserkovnogo i grazhdanskogo. Sochineniia : v 2 t. T. 2. Moskva, 731 s.
- 206 — 4. Kastels M. 2004. Galaktika Internet. Razmyshleniia ob Internete, biznese i obshchestve. Per. s angl. A. Matveeva. Ekaterinburg: U-Faktoriia, 328 s.
5. Kislov D.V. 2010. Politychna bezpeka masovuh komynikatsii: monografiia. Kyiv: «M.P. Lesia», 208 s.
6. Komunikatsii v publichnomu upravlini: aspekty organizatsiinoi kultury ta dilovogu spilkuvannia 2016 : navch. posib. / uklad.: Goshovska V.A. ta in. Kyiv: K.I.S., 130 s.
7. Makarenko E.A. 2007. Evropeiski komunikatsii: politychni, ekonomichni, pravovi, bezpekovi, dyplomatychni, suspilni ta kulturni aspekty : [kol. monogr.] / E.A. Makarenko, M.A. Ozhevan, M.M. Ryzhkov, V.M. Bebyk, N.I. Bilan. Kyiv : Tsentri vilnoi presy, 535 s.
8. Nesbitt D., Eburdin P. 1992. Chto nas zhdet v 90-e gody. Megatendentsii: God 2000. Desat novyh napravlenii na 90-e gody / Per. s angl. Moskva: Respublika, 415 s.
9. Pocheptsov G.G. 2003. Teoriia komunikatsii. Moskva: Refl-buk; Kyiv: Vakler, 656 s.
10. Solovev A.I. 2005. Politika i upravlenie: kognitivnye osnovaniia vzaimosviazi. Vestnik Moskovskogo universiteta. Ser. 21. Upravlenie (gosudarstvo i obshchestvo). №3. S. 36- 49.

11. Deibert R.J. 1997. *Parchment, Printing, and Hypermedia: Communications in World Order Transformation*. N.Y: Columbia University Press, 334 s.
12. Deutsch K. 1969. *Politische Kybernetik: Modelle und Perspektiven*. Freiburg: Rombach, 255 s.
13. Deutsch K. 1966. *The Nerves of Government: Models of Political Communication and Control*. N.Y., 880 p.
14. Habermas J. 1989. *The Structure Transformation of the Public Sphere*. Cambridge, 305 p.
15. Innis H. 2008. *The Bias of Communication*. 2nd ed. Toronto: University of Toronto Press, 226 p.
16. Innis H.A. 1950. *Empire and Communications*. Oxford, Clarendon Press, 219 p.